

TEACHERS' OPINION ON THE SUPPORT AND TRAINING COURSES IN TURKISH MIDDLE SCHOOLS

Semra DEMİR BAŞARAN

Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, sdemir@erciyes.edu.tr, 0000-0002-5245-7657

Nihan YILDIZ NARİNALP

Öğrt. MEB, nhnyldz07@gmail.com, 0000-0002-0942-1704

Received: 12.04.2017

Accepted: 11.07.2017

ABSTRACT

In the study, the aim is to evaluate Support and Training Course in terms of its application process, benefits, problems and various suggestions. Typical case sampling was used in the study. Semi-structured interview technique was employed for this research. The data was analyzed and interpreted through content analysis method. 14 middle school teachers participated in the study. Findings revealed that application process of the courses was not completely democratic because of various reasons. Teachers' financial gain and opportunity of compensation were defined as the most significant benefits. High level of absenteeism and need for material were stated as the most important problems. Material supply, periodic evaluations and social activities were among teachers' primary suggestions and expectations.

Keywords: Support and Training Course, Support Education, Middle School.

TÜRKİYE'DE ORTAOKULLARDA UYGULANAN DESTEKLEME VE YETİŞTİRME KURSLARINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

ÖZ

Bu araştırmada Türkiye'deki Destekleme ve Yetiştirme kurslarının uygulamaya konma süreci, yararları, yaşanan sorunlar ve çeşitli öneriler yönünden değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Tipik durum örnekleme olarak desenlenen çalışmada yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmaya on dört ortaokul öğretmeni katılmıştır. Araştırma sonucunda, kursların uygulamaya konma sürecinin çeşitli nedenlerle demokratik olmaktan uzak olduğu, öğretmenlere sağladığı ekonomik katkı, telafi niteliğinin olması en belirgin yararları olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, öğrencilerin devamsızlık oranının yüksek olması ve kaynak ihtiyacı kurslarda yaşanan önemli sorunlar olarak ortaya çıkmıştır. Gerekli kaynakların sağlanması, düzenli aralıklarla değerlendirme çalışmalarının yapılması ve sosyal etkinliklere yer verilmesi araştırmaya katılan öğretmenlerin öncelikli öneri ve beklentileri arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Destekleme ve Yetiştirme Kursu, Destek Eğitim, Ortaokul.

EXTENDED SUMMARY**Introduction**

Education is widely understood by developing-country policymakers to be a key determinant of individual productivity and economy-wide growth (Dang & Rogers, 2008). Families believe that receiving a good education is a key for having a high standard of living so they start to give more importance to education and look for support.

In Turkey, support and training courses were started to be given in public education centers in 2014-2015 and they have become more widespread in 2015-2016 as a result of closure of private teaching institutions (Ünsal & Korkmaz, 2016). Aims of the courses are to help students for their exams, increase their motivation and make them efficient students. In contrast to arguments in the literature, it is believed that these courses will be beneficial for disadvantaged students. It is needed to make researches about efficiency of the courses for improvement.

In this respect, answers for the following questions were sought;

- 1.How is the application process of support and training courses?
- 2.What are the benefits of the courses?
- 3.What are the problems in the courses?
- 4.What are teachers' opinions and suggestions for a better application?

Method

Qualitative research model was used in the study. Semi-structured interview technique was employed. This method was used as it provides flexibility and control for the researchers. Typical case sampling was used in the study. Therefore, 8 public schools were determined and interviews were done with 14 teachers. "Interview Form of Teachers' Opinions on Support and Training Courses" was used in the study. Laws and regulations were analyzed, literature review and pilot interviews were done. The form was finalized after a draft form was prepared and it was examined by experts. The data was collected by one of the researchers on January – March in 2016. It was analyzed and interpreted through content analysis method.

Findings (Results)

Subthemes of application process of the courses are students' lesson and teacher selection and teachers' application to the courses. It was found out that students may not take lessons they want and they may not take lessons from teachers they want. 8 teachers with this opinion stated as follow: G6, school administration gave a form to students. I was the only choice for 6th graders Mathematics course so they could not choose other teachers. Students cannot choose teacher they want in our school. G7, some of my students said that

they could not take lesson from teacher they have chosen. It is revealed that teachers also cannot decide on their working hours and days.

Benefits of the courses were defined as financial gain (13), compensation opportunity (13), students' success (9), contribution to career development (6), rising of service score (5), equality in opportunity (4), freeness in school (3). 13 participants pointed out that financial gain had an important effect on their participation in the courses. G1, financial gain is very important for us to come to school at the weekends. To be honest, we came for this money. G10, as we gain two times more, it is a good source of income. Participants (13) stated the courses gave an opportunity for compensation. G2, weekend is an opportunity for us. During the weekdays we can only give lectures. We need some more time for tests. We do tests at the weekends.

Absenteeism (13), need for material (11), teachers' workload (10), students' tiredness (7), valuelessness of the courses because it is free of charge (6), discipline problems (5) are subthemes of problems of the support and training courses. 13 participants expressed absenteeism level of students was very high. G7, Some students attended the course only for two weeks in the beginning then they dropped out. It is not possible to say that all students attend the courses regularly. Need for material is also an important problem for teachers (11). G7, Ministry of National Education (MoNE) should support us in this issue, they should give necessary test books.

Teachers made the following suggestions for a better and more efficient application. Material supply (8), periodic evaluations (7), social activities (7), parent involvement (6), getting payment from students (5), taking precautions for absenteeism (4), decreasing students' study hours (3), opening courses for arts, sports and music (2), vocational guidance for students from early ages (2), teachers' working in different schools (1), making a grade system for the courses (1). 8 teachers suggested that MoNE should supply necessary materials. G6, MoNE should provide us with necessary materials. G13, the number of practice tests should be increased. There should be a practice test once in a month.

Conclusion and Discussion

The first sub-problem of the study is "How is the application process of support and training courses?" It was found out that students and teachers were offered options and they made choices. However, because of various reasons, assignment and placement were done by school administrations regardless of these choices. Students sometimes had to take lessons they did not choose. Teachers also could not decide on their working hours and days.

Financial gain is one of the most important benefits of the courses for teachers. They believe that these courses contribute to their career development and service score. Additionally, they can have an opportunity of making their lesson compensations. The courses are equality in opportunity for students. Also, students can have lessons in a more free environment. Teachers believe that the courses increase students' success.

Absenteeism was put forward as the most important problem in the courses. Need for material was also regarded as an important problem by majority of the teachers. Teachers have to photocopy necessary document which is boring for students.

As suggestions, teachers stated that necessary materials should be provided, periodic evaluations should be done, cultural and sportive activities should be included and parents should be involved in the process.

The next step of the study can be comparing views of school administrations, teachers and students with the real practices in schools and classrooms. This can enlighten issue of the courses.

GİRİŞ

Eğitim, bireysel üretkenliğin ve ülkelerin ekonomik gelişmesinin en önemli belirleyicilerinden biri olarak kabul edilmektedir (Dang & Rogers, 2008). İyi bir eğitim almanın gelecekte yüksek hayat standardına sahip olmanın anahtarı olduğuna inanılması ailelerin, çocuklarının eğitimine daha fazla önem göstermelerine ve okul derslerine destek aramalarına yol açmaktadır. Bu doğrultuda, Türkiye’de ve dünyada öğrencilerin destek eğitim ihtiyacını karşılamak üzere çeşitli çalışmalar yapılmaktadır.

Lee (2013)’ye göre destek eğitime olan talep, daha yüksek gelire ve başarıya sahip olan bir beşeri sermaye oluşturmak için bilgi ve yeteneği artırma amacıyla alınan bir çeşit karar olarak yorumlanabilir. Okulun olduğu gibi destek olarak alınan özel dersler de öğrencilere okulda ve gelecekteki iş yaşamlarında başarılı olabilmek için gerekli olan bilgi ve yetenekleri sağlamayı amaçlar. Ayrıca özel ders alan öğrenciler, bazı dış kaynaklar, üniversiteler ya da gelecek kariyerleri hakkında bilgi sahibi olurlar. Bu kaynaklar öğrencilerin ileride iş yaşamındaki başarılarıyla yakından ilgili olacağı düşünülen beşeri sermayelerini güçlendirir (Lee, 2013). Destek eğitimler öğrencilerin hem kendilerinin faydalanabilecekleri hem de mensup oldukları toplumun faydalanabileceği öğrenmelerini geliştirdiği ve beşeri sermaye kazandıkları bir mekanizma olarak görülebilir. Aynı zamanda bu çalışmalar okulda öğrenilmiş ya da öğrenilecek olan derslere yardımcı olarak öğretmenlerin iş yükünü de azaltabilir (Bray, 2007).

Dang ve Rogers (2008) bu alanda yapılan çalışmaları inceleyerek ne tür mikro ve makro nedenlerin öğrencilerin özel derse, kursa ihtiyaç duymasında etkili olduğunu bulmaya çalışmışlardır. Birçok çalışmanın ortak kanısına göre mikro faktörler hane halkının gelir seviyesi, anne babanın eğitim düzeyi ve kentleşmedir (Assaad & El-Badawy, 2004; Dang, 2007; Stevenson & Baker, 1992; Tansel & Bircan, 2006;). Özellikle ailesi kentlerde yaşayan, yüksek gelire ve eğitim seviyesine sahip olan öğrencilerin özel ders alması, ailesi kırsal kesimlerde yaşayan, düşük gelire ve eğitim seviyesine sahip akranlarına oranla daha yüksektir (Kim, 2004; Won, 2001). Bazı ülkelerde öğrencilerin öğrenim gördükleri okul düzeyi ve ortalama hane büyüklüğü özel ders, kurs talebini etkilemektedir. Mısır ve Vietnam’da üst sınıflarda, özellikle okullarının son sınıflarında okuyan öğrenciler özel derse daha fazla talep göstermektedir (Assaad & El-Badawy, 2004; Dang, 2007). Kore, Türkiye ve Vietnam’da evdeki çocuk sayısı ile özel ders harcamaları arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır (Dang, 2007; Tansel & Bircan, 2006). Örneğin çok çocuklu aileler çocuklarının eğitimine daha az önem gösterebilmektedir (Lee, 2013). Baker ve arkadaşları öğrencilerin akademik başarısının evin özel ders harcamalarını belirleyen faktörlerden birisi olduğunu savunmaktadırlar. Ancak bu faktörler ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Örneğin 1995 yılında 41 ülkede yapılan 3. Uluslararası Matematik ve Fen Çalışması (Third International Mathematics and Science Study - TIMSS) bu ülkelerin dörtte üçünde düşük akademik başarıya sahip öğrencilerin özel derse daha fazla harcama yaptığını göstermektedir. Ancak diğer dörtte birlik kısım ise tam tersi bir durum olduğunu göstermektedir. Bu da bazı ülkelerin özel dersleri iyileştirici bir strateji olarak gördüğünü, bazılarının ise güçlendirici bir strateji olarak gördüğünü göstermektedir (Won, 2001). Mikro faktörlere ek olarak literatürde bazı makro faktörlere de işaret edilmektedir. Stevenson ve Baker (1992) eğer eğitimle gelecek başarısının arasında sıkı bir bağ varsa insanların daha fazla eğitim dolayısıyla daha fazla özel ders için rekabete gireceğini

ileri sürerler. Yarış bağlamında ise üniversiteye giriş sınavlarına hazırlıkta öğrenciler arasındaki yoğun rekabet özel ders ihtiyacının önemli bir belirleyicisi olarak ortaya çıkmıştır (Kim H. , 2004).

Doğu Asya'da ve bazı Avrupa ülkelerinde saygın üniversitelere girmek için rekabete dayalı üniversite sınavlarının olması ve yüksek sosyal sınıfa mensup olma isteği özel derslere ihtiyaç duyulmasının temel sebepleri olarak görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde, devlet eğitim sistemindeki kısıtlı kaynaklar özel derse ihtiyaç duyulmasının sebebi olarak öne sürülmektedir (Kim, 2007). Gelişmekte olan ülkeler sınırlı mali kaynaklara sahip olduğundan eğitimdeki hızlı gelişmeler devlet eğitim sistemi için ciddi maddi sorunlar yaratmaktadır. Dolayısıyla, bu durum, bu tip ülkelerde devlet eğitim sisteminde öğretmen maaşlarının düşük olmasına, okuldaki olanakların yetersiz olmasına ve eğitimin niteliğinin düşmesine yol açmaktadır. Bundan dolayı aileler çocuklarının eğitimini desteklemek için özel derslere, kurslara başvurmaktadır. Ayrıca daha prestijli üniversiteleri kazanma yarışı da özel ders arayışını arttırmaktadır (Kim & Lee, 2010) Örneğin Japonya'da üniversitelere kabul almanın temel belirleyicisi öğrencilerin sınavdaki performansıdır. Bu da yine öğrencileri sınavlara hazırlanmak için özel ders ya da kurs almaya yönlendirmektedir (Stevenson & Baker, 1992).

Sıradan gözlemciler destek eğitim alan öğrencilerin büyük çoğunluğunun akademik başarısı düşük olan bundan dolayı desteğe ihtiyaç duyan öğrenciler olduğunu düşünebilir ancak durum bunun tam tersidir. Destek eğitim alan öğrencilerin büyük çoğunluğu akademik başarısı iyi olan ve rekabetçi ortamda başarılarını korumak isteyen öğrencilerdir (Bray, 2007). Destek eğitimler bazı aileler için çocuk bakıcılığı fonksiyonuna sahiptir. Aileler çocuklarıyla ilgilenemedikleri zaman diliminde onların faydalı etkinliklerle meşgul olmalarını istemektedirler ve bundan dolayı onları destek eğitimlere yönlendirmektedir (Bray & Kwok, 2003).

Türkiye'de olduğu gibi Güney Kore, Hong Kong, Yunanistan ve Japonya gibi üniversiteye girişin merkezi sınavlarla yapıldığı ülkelerde özel ders veren kurumlar oldukça yaygın bir şekilde faaliyet göstermektedir. Aslında özel ders ve dershaneciliğe olan talebin nedeni rekabeti artıran sınavlar gibi gözükse bile, sınavların olduğu bu ülkelerin en büyük ortak özelliği eğitim sistemlerinin hiyerarşik bir yapıya sahip olmasıdır. Yani, eğitimin hemen her kademesinde okullar kalite bakımından ciddi farklılık göstermekte, öğrenciler de en kaliteli olana erişebilmek için birbirleriyle yarışmaktadır (Özoğlu, 2011).

Türkiye'de eğitim seviyesi ve gelir düzeyi yüksek ailelerin çocuklarının destek eğitimler almasına daha çok önem verdiği görülmektedir. Ailede annenin çalışıp çalışmamasının önemli bir etkisi yoktur ancak aile reisi olan bekar anneler çocuklarının destek eğitim almasına önem göstermektedir. Ayrıca kırsalda yaşayan ailelere kıyasla şehirde yaşayan aileler çocuklarının destek eğitim almalarına daha çok önem vermektedir. Öğrencilerin destek eğitim alma sebepleri olarak üç temel neden sıralanabilir. İlki, üniversite sınavlarına hazırlık, ikincisi lise sınavlarına hazırlık, üçüncüsü ise okul derslerine destek olmasıdır (Tansel & Bircan, 2006).

Özellikle ilk ve orta öğretimde sınıfların kalabalıklaşması yüzünden öğretmenlerin öğrencilerle yeterince ilgilenememeleri, ders için gerekli olan araç gereç, laboratuvarları kullanamamaları, okullarda uygulanan sınav tekniği ile seçme sınavlarındakilerin farklı olması nedeniyle öğrencilerin bunları öğrenme ihtiyacı duymaları

ülkemizde ailelerin çocuklarına destek eğitim aldırma sebepleri olarak görülmektedir. Ayrıca, giriş sınavı ile öğrenci alan okul kontenjanlarının artan talep karşısında sınırlı kalması ve buralara girişin her yıl daha da güçleşmesi, üniversiteye girişin en önemli yolunun puanları yükseltici teknikleri ve bilgileri kazanmak olarak görülmesi bu sebeplere ek olarak sıralanabilir (Akyüz, 2007).

Ülkemizde örgütlenmeleri 1960'lara kadar giden özel dersaneler ailelerin çocuklarının derslerine destek olması ve lise, üniversite sınavlarında hazırlık sürecinde yardımcı olması amacıyla en çok başvurulan özel eğitim kurumları arasında yer almakta idi. Ancak eğitimde fırsat ve imkan eşitliği sağlamak amacıyla 14.03.2014 tarihli ve 28941 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ayrıca 01.03.2014 tarihli ve 6528 sayılı " Mili Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 9. Maddesinde yapılan değişiklik ile yeni bir süreç başlamıştır (MEB, 2014). Kanun maddesi gereğince bu süreçte dersanelerin bir kısmı kapanırken bir kısmı ise kademeli olarak özel okullara dönüştürülmüştür (Ünsal & Korkmaz, 2016).

Türkiye'de 2014 - 2015 eğitim öğretim yılından itibaren destekleme ve yetiştirme kursları okullarda ve halk eğitim merkezlerinde açılmaya başlamış, 2015 - 2016 eğitim ve öğretim yılından itibaren dersanelerdeki dönüşüm sonucu destekleme ve yetiştirme kursları daha yaygın bir şekilde faaliyete geçmiştir (Ünsal & Korkmaz, 2016). Kursların amacı öğrencilerin sınavlara hazırlanmasına destek olmak, onların motivasyonlarını artırmak ve etkin öğrenciler olmalarını sağlamaktır. Literatürde tartışılan aksine bu kursların özellikle dezavantajlı çevrelerden gelen öğrenciler için çok faydalı olacağına, öğrencilerin başarıları ve davranışları üzerinde olumlu etkileri olacağına inanılmaktadır. Kurslara örgün veya yaygın ortaokul/İmam hatip ortaokulu ve ortaöğretim kurumlarında kayıtlı olan öğrenciler katılabilmektedir. Her bir kurs programına devam edecek öğrenci sayısı 10'dan az; bir kursun sınıf mevcudu ise 20'den fazla olmaması gerekmektedir. Kurslar, öğrenci ve velilerden gelen istek üzerine kurs merkezlerinde belirlenen dersler için açılmaktadır. Öğrenci ve veliler ders seçimiyle birlikte öğretmen seçiminde de bulunabilmektedirler (MEB, 2014). Türkiye'de 2015-2016 öğretim yılından bu yana uygulanan kursların etkinliğinin değerlendirilerek gelişmelerinin sağlanması için sürece ilişkin çeşitli araştırmaların yapılarak gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu araştırma bu amaçla planlanmıştır. Bu araştırmanın amacı, destekleme ve yetiştirme kurslarında çalışan öğretmenler açısından kursların uygulamaya konma sürecini, yararlarını, kurslarda yaşanan sorunları ve öğretmenlerin bu sorunların çözümü için önerilerini belirlemektir.

Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1-Öğretmenlere göre destekleme ve yetiştirme kurslarının uygulamaya konma süreci nasıl gerçekleşmiştir?
- 2-Öğretmenlere göre destekleme ve yetiştirme kurslarının yararları nelerdir?
- 3-Öğretmenlere göre, kurslarda yaşanan sorunlar nelerdir?
- 4-Öğretmenlerin daha iyi uygulamalar için görüş ve önerileri nelerdir?

YÖNTEM***Araştırma Modeli***

Çalışmanın temel amacının bütüncül bir yaklaşımla aydınlatılabilmesi için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yönteminin tercih edilmesinin nedeni, bu paradigmanın, kurslara ilişkin uygulamalar konusunda öğretmenlerin algılarını ve deneyimlerini öğrenmeye uygun olmasıdır. Araştırmada, veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu yöntem ne tam yapılandırılmış görüşmeler kadar katı ne de yapılandırılmamış görüşmeler kadar esnektir (Karasar, 1995) Araştırmacılara çalışmada esneklik ve ortam üzerinde kontrol sağladığı için bu yöntem tercih edilmiştir.

Araştırma Grubu

Araştırma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum örnekleme yapılmıştır. Bu amaçla Kayseri kent merkezinde 8 tane Destekleme ve Yetiştirme Kursu uygulaması olan tipik devlet okulu belirlenmiş ve buralarda toplam 14 öğretmen ile görüşmeler yapılmıştır. Tipik durum örnekleme amaç, ortalama durumları çalışarak belirli bir konu hakkında bilgi sahibi olmak ve bilgi sahibi olmayanları bilgilendirmektir.

Tablo 1. Araştırma Grubuna Ait Bilgiler

Kod	Cinsiyet	Mesleki Kıdem	Branş	Kurstaki ders saati	Hangi sınıflara kurs verdiği
G1	K	5	İngilizce	10	6-8
G2	E	19	Sosyal Bilgiler	12	5-7-8
G3	E	11	Matematik	12	8
G4	K	8	Türkçe	8	8
G5	E	6	Sosyal Bilgiler	12	7-8
G6	E	10	Matematik	6	6-8
G7	K	5	Türkçe	9	6-7
G8	E	7	Türkçe	6	5-6
G9	K	5	İngilizce	8	5-6-7-8
G10	K	12	Matematik	12	7-8
G11	K	5	İngilizce	6	7
G12	K	6	İngilizce	6	8
G13	K	8	Matematik	12	7
G14	E	7	Fen Bilgisi	12	8

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak amacıyla bilgi formu ve “Destekleme ve Yetiştirme Kurslarına İlişkin Öğretmen Görüşme Formu” kullanılmıştır. Sözü edilen görüşme formunun geliştirilmesinde ilk olarak bu kurslara ilişkin yasa ve yönetmelikler incelenmiş, alanyazın taraması gerçekleştirilmiş, öğretmenlerle ön görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerin ardından bir taslak görüşme formu hazırlanmış bu form konuyla ilgili uzmanlarca

incelendikten sonra yapılan düzenlemelerin ardından forma son şekli verilmiştir. Yapılan iki deneme uygulama sonrası formun işleğine karar verilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması araştırmacılarından biri tarafından 2016 yılının Ocak ve Mart aylarında okullarda öğretmenlerin belirlediği görüşme odalarında gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalarda, araştırmacılar, sürecin bir parçası olarak yer almaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2000). Verilerin toplanmasında görev alan araştırmacı MEB’de çalışıyor olması ve kurslarda da görev almış olması bakımından içerden biri (insider) olarak tanımlanabilir. Brook (1992)’a göre, araştırmacılar araştırma süreci içerisinde buldukları kültüre, kuruma ya da ortama bağlı olarak hem içerden hem de dışardan biri rollerini üstlenebilmektedirler. Araştırmacının araştırma konusuna olan yakınlığı ve kurumun kültürünü tanınması daha ayrıntılı ve derinlemesine veri toplama, görüşme yapılacak öğretim elemanları ile güven ortamı kurma, katılımcıların bakış açılarını, yaşantılarını anlamlandırma ve gerektiğinde veri kaynaklarına tekrar ulaşma açılarından araştırma sürecine önemli katkılar sağlamıştır. Bununla birlikte araştırmacı tarafından verilerin toplanmasında ve analizinde, belgelerin incelenmesinde kendi önyargılarını, yaşantılarını ve ele alınan olguya ilişkin algılarını yansıtmaması gerektiği göz önünde bulundurulmuştur.

Görüşmeye başlamadan önce öğretmenlerden görüşme kaydı için izin alınmıştır. Araştırmanın iç geçerliğini ve güvenilirliğini artırmak için üye denetimi yöntemi uygulanmıştır. Üye denetimi, hakkında araştırma yapılan ve verileri sağlayan kişilerce gerçekleştirilen denetim olup, analize geçmeden önce, görüşmenin yazılı halinin, görüşmeciyeye verilerek kaydın doğruluğunun denetlenmesi ile gerçekleştirilir (Punch, 2005). Bu doğrultuda ses kayıt cihazına kaydedilen görüşmeler, görüşme doküm formuna aktarıldıktan sonra, görüşmecilere sunulmuştur. Görüşmeci onayını takiben veriler analiz edilmiştir.

Araştırmada görüşme yoluyla elde edilen veriler, içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizine göre nitel araştırma verileri dört aşamada analiz edilir. Bunlar: Verilerin kodlanması, temaların bulunması, verilerin kodlara ve temalara göre organize edilmesi ve tanımlanması, bulguların yorumlanmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2000). Veri analizi için yapılan işlemler sırasıyla; (1) Ses kayıt cihazı ile kaydedilen görüşmeler bilgisayarda hazırlanan görüşme döküm formuna görüşmeci-görüşülen sırasıyla aktarılmıştır. (2) Tüm görüşmelerin yazılı dökümleri ikinci araştırmacı tarafından yapılmış ve ses kayıtları birinci araştırmacı tarafından dinlenerek doğrulanmıştır. (3) Her iki araştırmacı, görüşme dosyalarını ayrı ayrı incelemiş ve kodlamıştır. (4) Görüşmelerin kodlanmasında, birbirinden bağımsız kodlar kullanılmıştır. (5) Ana temalar ve alt temaların oluşturulmasında iki araştırmacı ayrı çalışmış, bulunan temalar karşılaştırılarak uzlaşma sağlanmıştır. (6) Verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi, tanımlanması ve bulguların yorumlanması iki araştırmacının ortak çalışması ile gerçekleşmiştir. (7) Veri analizinin son aşamasında ise elde edilen bulgular açıklanmış, yorumlar ve sonuçlar sunulmuştur. Araştırma verilerinin sunumunda, katılımcılara verilen kodlardan yararlanılmış ve bazı görüşlerden doğrudan alıntılar yapılarak yorumlar desteklenmiştir. Bazı görüşler birden

fazla temayı içerdiği için bu görüşler birden fazla tema içinde kodlanmıştır. Katılımcı görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılarda önce kod verilmiş, sonra görüşü italik olarak yazılmış ve parantez içinde satır numarası yer almıştır.

BULGULAR

Bulgular, kursların uygulama süreci, kursların yararları, öğretmenlere göre kurslarda yaşanan sorunlar ve etkili bir uygulama için öğretmenlerin önerileri başlıkları altında sunulmuştur.

Destekleme ve Yetiştirme Kurslarının Uygulamaya Konma Süreci

Öğretmenlerin kursların uygulamaya konma süreci ile ilgili görüşlerine ilişkin alt temalar, öğrencilerin ders ve öğretmen seçimi, öğretmenlerin başvuru süreci şeklindedir.

Ders ve öğretmen seçimi alt teması incelendiğinde, öğrencilerin kendi tercihleri doğrultusunda ders ve öğretmen seçimi yapamadıkları gibi istemedikleri derslere yönlendirildikleri ve kursların amacının TEOG hazırlık olmasına rağmen beden eğitimi dersi gibi TEOG ile ilgisi olmayan derslere yönlendirildikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin başvuru esnasında tercih ettikleri öğretmenden ders alamadıklarını belirten öğretmenler (8) görüşlerini şöyle ifade etmiştir. G6, *idaremiz bir form dağıtıyor. 6. Sınıflarda kursa başvuru yapan sadece ben olduğum için benden başkasını seçemiyorlar. Öğretmen seçme gibi bir şey yok bizim okulda şu anda. G7, Öğrencilerden bazıları istediğimiz öğretmenden alamadık dediler. G2, Geçen yıl 5'lerde seçebilecekleri ders sayısı 3'tü. Bu yıl 5 derse çıkarılması biraz daha rahatlattı ama hala ..... daha çok okul idaresinin tasarrufuna kalıyor. Beş öğretmen kurslarda öğrencilerin alacakları dersleri belirlemede öğrencilerin tercihlerinin etkili olmadığı görüşünü bildirmişlerdir. G1, Ben Beden Eğitimi dersi istemedim diyor çocuk ama beden eğitimi dersi verilmiş. G5, Bizim okulda göstermelik bir tercih olsa da okul idaresinin daha çok söz sahibi olduğunu görüyoruz. Hem öğretmenlerin seçimini, hem öğrenci tercihlerini tamamen okul idaresi kendi inisiyatif olarak yapıyor. Öğrenci velilerini çağırarak şu dersi seçeceksiniz diyor. G13, ...ama bazı öğrencilerim Sosyal Bilgiler ve Türkçe istedikleri halde onlara Fen ve İngilizce'yi zorla vermişler. Elde edilen bulgulara göre, kurslarda görev almak isteyen öğretmenlerin de tıpkı öğrenciler gibi ders saatlerini ve günlerini belirleyemedikleri ortaya çıkmıştır.*

Katılımcıların kurslara başvuru süreci ile ilgili olarak görüşleri ise şu şekildedir: G7, *Ben sadece internet üzerinden başvuru yaptım. Hangi sınıfların verileceği, kaç saat ders verileceği hakkında hiçbir bilgim yoktu. Bunu sonradan öğrendim. G2, ..hafta sonu kursunda bir ya da iki gün seçeneğimiz yoktu. Bize sorulmadan iki gün ders yazılmış. Bu konuda bizim isteğimiz dikkate alınmadı. G4, biz başvurumuzu yaptık. 12 tane Türkçe öğretmeniyiz. Kursta görev almak isteyen bütün öğretmenlere eşit sayıda dağıtılmış kurs saatleri. G5, geçen sene görev için başvurmuştum ama idare birinci dönem dört saat. İkinci dönem sadece iki saat görev verdi. Daha sonra aramızda yaşanan çeşitli olaylardan sonra daha fazla sınıf açılıp daha fazla ders verildi. İdarenin bu noktada sergilemiş olduğu tutumu çok da doğru bulmadım. Bu da bizim çalışma ortamımızı tamamen etkiliyor, okuldaki performansımızı da etkiliyor tabii ki.*

Destekleme ve Yetiştirme Kurslarının Yararları

Öğretmenlerin kursların olumlu yönlerine ilişkin yaptığı açıklamalara dayanarak oluşturulan alt temalar şu şekildedir: Gelir Artışı (13), Telafi niteliğinin olması (13), Akademik başarıda artış (9), Mesleki gelişime katkı (6), Hizmet puanına katkı (5), Fırsat eşitliği sunması (4), Ortamın özgürlüğü (3).

13 katılımcı kurslardan yaklaşık iki katı ek ders ücreti almalarının onların kursta görev almalarına çok büyük bir etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. G1, *Hafta sonu kurslarına geliyorsak muhakkak ek dersin ciddi bir önemi var. Bu parayı kazanmak için geliyoruz açıkçası. Normal maaşımız ne yazık ki geçinmeye yetmediği için hafta sonu kurslarına zorunlu olarak gidiyoruz.* G4, *Ne diyoruz işte yeni bir şey aldık borcunu ödeyeceğiz, dişimizi sıkacağız, bu sene de idare edelim diye kursa geliyoruz.* G10, *Fiyat iki katına çıktığı için güzel bir gelir kaynağı.* G8, *Öğretmenler için ekonomik bir fayda sağlıyor. Devlet memurlarından en düşük maaşı alanlar öğretmenler. Bu ek ücret de olumlu bir durum oluşturuyor.*

Eksik kalan konuları ya da etkinlikleri tamamlamak, derste öğrenilenleri pekiştirmek, konu tekrarı yapmak ve soru çözmek için kursların bir fırsat olduğunu belirten katılımcılar (13) düşüncelerini şöyle dile getirmişlerdir. G2, *hafta sonu bizim için bir fırsat. Derslerimiz 2 saat olmasından dolayı biz sadece anlatabiliyoruz. En fazla soru cevap yapabiliyoruz. Test çözümünde büyük eksiğimiz oluyor. Bunu da hafta sonu kursta gideriyoruz.* G11, *Konularıma göre nerede eksik hissediyorsam, öğrencilerimin neye ihtiyacı olduğunu düşünüyorsam kaynaklarımı ona göre hazırlıyorum.* G3, *Öncelikle öğrencilere şunu sorarım. Geçmiş konulardan herhangi birinde eksik olduğunu düşündüğünüz bir konu var mı, ya da bir soru tipi var mı? Varsa zamanında halledilmesi için onlara bu fırsatı sunuyorum. Anlaşılması biraz daha zor olan bir konu varsa onun üzerinde daha çok duruyorum. Biraz konu anlatıyoruz matematikte biraz da soruya ağırlık veriyoruz.*

Kursların öğrencilerin akademik başarısını yükselttiğini belirten katılımcıların (9) görüşleri şu şekildedir: G2, *öğretim anlamında baktığın zaman öğrencilerin başarılarında gerçekten bir yükselme olduğunu görüyoruz.* G6, *isteyerek gelen öğrencinin gerçekten faydalandığını düşünüyorum. Yazılılarına da bu yansıyor. Yüzde yüz yansımıyor ama 60'lık öğrenci 70'e, 50'lik öğrenci 60'a çıkabiliyor.* G13, *yazılılarda gözlemlediğim şey gerçekten gelen öğrenci yazılı notlarında artış gösteriyor.*

Katılımcılardan 6'sı kurslarda görev almanın kendilerini mesleki anlamda geliştirmelerine olanak sağladığını belirtmiştir. Öğrencilerinde gelişme gördüklerinde mesleki tatminlerinin yükseldiğini ve motivasyonlarının arttığını ifade etmişlerdir. G5, *Hafta içi de bu dersi veriyorum ama hafta sonu sıradan olmaması için anlatacağım konuları daha önceden araştırmama, dolayısıyla kendi alanımla ilgili daha çok bilgi edinmemi sağlıyor.* G8, *çocuklarda başarıyı gördüğünüz zaman inanın hiçbir yorgunluğunuz kalmıyor.* G11, *bizim materyalimiz yok kendimiz hazırlamak zorundayız. O yüzden de daha çok araştırıyorum, daha çok etkinlik buluyorum. Böyle bir faydası oldu bana.*

Kurslarda görev alan öğretmenlere verilen hizmet puanının kendileri için olumlu bir katkısı olduğunu vurgulayan öğretmenler (5) düşüncelerini şu şekilde açıklamışlardır. G4, *çok önemli benim için. Ben il dışı tayin istiyorum, yarın puan bile çok önemli.* G1, *tabi ki hizmet puanımızın yükselmesi bizim açımızdan olumlu.* G7, *tayin durumunda işe yarar düşündüm.* G14, *Tayin puanı yeterli mi dersiniz yeterli değil ama öğretmeni teşvik etmek açısından iyi bir şey.*

Kursların ücretsiz olarak öğrencilerin hizmetine sunulmasının öğrenciler için fırsat eşitliği yarattığını ileri süren katılımcıların (4) görüşleri; G11, *Kursun ücretsiz olması, kendi öğretmenlerinin veriyor olması, kendi okullarında olması gibi bir çok avantajı var. Benim okulum sosyo-ekonomik düzeyi düşük bir mahallede. Bütün veliler dershaneyi karşılayamaz. O yüzden onlar için çok büyük bir avantaj.* G5, *eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için, dershaneye gidemeyen, parası olmayan öğrenciler için çok faydalı olduğunu görüyorum.* G10, *öğrenciler için çok büyük bir fırsat olduğunu düşünüyorum. Ücretsiz bir kere.* G13, *...ayrıca extra bir ücret ödemedikleri için, masraf etmedikleri için aile açısından da avantajlı bir durum.*

Öğrencilerle kurslarda iletişim ve etkinlik adına daha rahat bir ortamda bulduklarını belirten katılımcılar (3) düşüncelerini şöyle dile getirmişlerdir. G2, *öğrenciler de dersteki resmîyetten ziyade hafta sonu kurslarında daha serbestler. Hem iletişim olarak daha serbest olması, hem de etkinlik yapma adına daha serbest olmasının bizim için olumlu olduğunu düşünüyorum. Hafta sonu kursu beni yormuyor. Hafta içi yoruluyorum ama hafta sonu kurslara daha çok severek geliyorum.* G12, *kurslarda daha rahatız hafta içi olduğundan. Hafta içi belli bir planı yetiştirmek zorundasın. Teneffüslerde nöbet tutmak zorundasın. Belli bir sıkıntı yaşıyorsun her öğrenciyle ilgili. Ama hafta sonu hadi bugün İngilizce ile ilgili şu oyunu oynayalım, şu videoyu izleyelim ya da şu şarkıyı dinleyelim. Hafta içi zamanımız kısıtlı olduğu için bunları yapamıyoruz.* G13, *kurs ortamında öğrenci ve öğretmen daha rahat bence. İletişim olarak da daha rahatlar, süre açısından da daha rahatlar.*

Destekleme ve Yetiştirme Kurslarında Yaşanan Sorunlar

Öğretmenlere kurslarda herhangi bir sorun yaşayıp yaşamadıkları eğer yaşadılarsa bunların neler olduğu sorusu sorulmuştur. Katılımcıların açıklamaları analiz edildiğinde ortaya çıkan alt temalar frekans büyüklüğüne göre şu şekildedir: Öğrenci devamsızlığı (13), kaynak ihtiyacı (11), öğretmenlerin yoğunluğu (10), öğrencilerde yorgunluk ve bıkkınlık oluşması (7), kursların ücretsiz olmasının kursa verilen önemi azaltması (6), disiplin sorunları (5).

13 katılımcı, öğrencilerin kursa devamsızlık oranlarının yüksek olduğunu dile getirmiştir. G7, *“Yoklama alıyoruz ama bazı öğrenciler senenin başında iki hafta geldiler, daha sonra bıraktılar. Göremiyoruz onları. Bazıları geliyor gidiyor. Tabi biz bu arada konuları işlemiş oluyoruz. Onların eksikleri kalıyor. Düzenli gelmeyince de doğal olarak faydası olmuyor. Sınıfın tamamı devam konusunda istikrarlı demek mümkün değil”.* G3 *“Öğrenci ilk dört saate giriyor, son iki saate girmiyor”.*

Kaynak ihtiyacı öğretmenlerin çoğunlukla vurguladığı (11) bir sorun olarak tespit edilmiştir. MEB'in kurslar için sağladığı bir kaynak kitabın olmaması derslerin sağlıklı ve verimli işlenebilmesinin önündeki engellerden biri olarak görülmektedir. Görüşme yapılan öğretmenlerden 3'ü kaynak almak isteyen öğrencilerden para toplayarak onlara ek kaynak aldıklarını belirtmişler, geri kalan 11 öğretmen ise kendilerinde bulunan kaynak kitaplardan gerekli gördükleri testleri fotokopi yoluyla çoğaltıp öğrencilerine dağıttıklarını ya da akıllı tahtayı kullandıklarını belirtmişlerdir. G7, "Bize MEB'in bu konuda destek vermesi gerekiyor, soru bankaları olsun, yaprak test olsun bunları sağlaması gerekiyor. Öğretmen kendi çabasıyla bir şeyler yapmaya çalışıyor. Mesela ben akıllı tahtadan test açıyorum onu çözüyorum. Bu şekilde öğrenci kaç soru çözebilir, kaç farklı soru tipi görebilir?" G1, "...akıllı tahtadan soru çözümü yapıyoruz, bunun dışında fotokopi çekerek öğrencilere faydalı olamaya çalışıyoruz. Okulumuzda bir tane fotokopi makinası var, bir sürü öğretmen sıra bekliyoruz. Kısıtlı boş derslerimiz var. Onları da değerlendirmeye çalışmamıza rağmen sıkıntı yaşıyoruz. Makinamızda çok sık arızalandığı için bizim için zor oluyor. G6, "Fotokopi biraz sıkıntılı bizim okulda. Makine arızalanıyor, Kağıt yetersiz. Okulların da çoğunda vardır bu problem. Fotokopi verebildiğimiz zaman veriyoruz, veremediğimiz zaman sunuş yoluyla öğretime devam ediyoruz".

Belirlenen bir diğer önemli sorun da öğretmenlerin yoğunluğudur (10). Öğretmenler hem hafta içi hem de hafta sonu çalışmalarının yorgun olmalarına, ailelerine daha az zaman ayırmalarına sebep olduğunu vurgulamışlardır. G8, Hafta içi toplam 30 saat derse giriyorum. Bu yoğunluğa bir de hafta sonu kursları ekleniyor. Bu kurslar da eklenince ister istemez bir yoğunluk, yorgunluk yaşıyoruz. G4, hafta içi böyle yoğun çalışan biri için hafta sonu kıymetli. Dinlenmek istiyor insan. Bu yıl hafta sonu iki gün geliyorum, yeterince dinlenemiyorum. G6, Geçen yıl yedi gün çalıştım. Sağlık sorunları yaşadım. Hafta sonunu aradım açıkçası. Şehir dışına çıkamadık, sosyal aktivitelerimiz azaldı. G11, Bazen enerjimin kalmadığını hissediyorum.

Araştırmaya katılan 7 öğretmen ise bazı öğrencilerin ailelerinin baskısıyla kurslara katıldıklarını, hafta içi aldıkları 35 saat derse ek olarak kurslara katılmalarının onlarda yorgunluk ve bıkkınlığa yol açtığını ifade etmişlerdir. G7, "...bizim okulda sabah dersler 7'de başlıyor. Bu öğrenciler bir de hafta sonu erkenden kalkıp geliyorlar. Çok da kendi istekleriyle değil ailelerinin zorlamasıyla geliyor çoğu. Bir çoğu yorgun uyukluyor. Kimi isteksiz belli. Ulaşabildiğimiz aslında gelenlerin %20'sinden fazlası değil. G11, Hafta içi de hafta sonu da erken kalkıyoruz. Bazı çocuklar istemiyor. Ailesi zorluyor. Çocuk orada oturmak istemiyor. Akli dışarıda, gözü dışarıda. Eline kağıt veriyorsunuz, çocuk bakmıyor bile o kağıda. G10, Ben öğrencilere çok da üzülüyorum. Az önce dedim ya benim bir günüm boş. Onların o da yok. Neler öğrenmesi gerekiyor yedi gün. İşleri çok zor. G8, kurslara çocuklar gelmek istemiyor ve gelmek istememelerinde de haklı buluyorum onları. Çünkü çocuklar zaten hafta içi 35 saat derse giriyorlar. Tabi bunun bir de evde hazırlık süreci var. Yani çocuklar sürekli dersle ilgili, kafaları sürekli dersle ilgili çocukların. G13, Gerçekten başarılı olup da hafta cumartesi ve pazar günü okula gelen çocuğa çok üzülüyorum. O kadar baskı hissediyor ki kendi üstünde. Aileden de baskı hissediyor bu çocuk. Hafta sonu hiçbir şeye zamanı yok. Bir pazar kahvaltısını evinde ailesi ile yapamıyor. Bir cumartesi ailesi ile çıkıp bir yerde gezemiyor.

Kursların ücretsiz olmasının kurslara verilen önemi azalttığını (6) belirtilmiştir. G10, *ben okulların kurs için ufak da olsa bir ücret almasından yanayım. Ücretsiz olduğu için çocuklar bugün gitmesem de olur yarın gideyim diyor.* G13, *bedavaya geldikleri için birçok öğrenci değerini bilmiyor. Eğer para verselerdi ben para verdim devam etmek zorundayım derlerdi.* G6, *dershanelere para ödedikleri için öğrenci orada verilen kitabı alıyor onu çözmeye çalışıyordu. Ama kursta herhangi maddi bir şey olmadığı için, veliler de yaptırım olmadığı için serbestler. O yüzden pek de önemsemiyorlar işin aslı.*

Kurslarda yaşanan disiplin sorunları da (5) dile getirilen sorunlar arasındadır. G3, *...öğrencilerimizin evde bastırılmış olan davranışları burada ortaya çıkabiliyor. Öğrenci örneğin derste konuşuyor, dersi dinlemek istemiyor ne bileyim arkadaşlarına farklı davranışlarda bulunuyor.* G6, *hafta içi disiplin durumuyla hafta sonu disiplin durumu farklı. Bir not korkusu yok çocukta. İstersem gelirim, istemezsem gelmem var. O anlamda hafta içi dersine girmediğim öğrencilerde sıkıntı yaşıyorum.* G11, *ailesinin zorlamasıyla gelen öğrenciler de var. Çocuk orada olmak istemiyor. Hoplamak zıplamak istiyor. Bu da dersimi sabote ediyor. Öğretmen olarak bu durumdan hoşlanmıyorum.*

Kursların Daha Etkili Uygulanabilmesi İçin Öneriler

Öğretmenlerin etkili bir uygulama için önerilerine ait alt temalar, kaynak sağlanması (8), düzenli aralıklarla değerlendirme çalışmalarının yapılması (7), sosyal etkinliklere yer verilmesi (7), velinin sürece dahil edilmesi (6), kurslar için öğrencilerden ücret alınması (5), devamsızlık konusunda önlem alınması (4), öğrencilerin ders saatlerinin yoğunluğunun azaltılması (3), resim, beden eğitimi ve müzik dersleri gibi derslerde de kursların açılması (2), öğrencilerin küçük yaşta mesleğe yönlendirilmesi (2), kurs takviminde değişiklik yapılması, seviye sınıfları oluşturulması (1), öğretmenlerin farklı okullarda görev yapmaları (1), kurslar için not sistemi oluşturulması olarak belirlenmiştir (1).

Kurslar için gerekli olan kaynakların ve materyallerin MEB tarafından temin edilmesi 8 öğretmen tarafından önerilmiştir. G11, *Öğrencilerimize kaynak sağlansın, öğretmen düşünülüyorsa da öğrenci düşünülün. Kaynaklarımız olsun. Öğrencilerimiz nerede kaldık bilsinler. Oradan etkinliklerimizi yapalım.* G12, *öğretmen ve öğrencilere ücretsiz kaynaklar verilmesini istiyorum.* G6, *kaynak kitaplar konusu özellikle hocam düzeltilebilir. Biraz da okullara bu anlamda desteğin MEB'den sağlanması gerekiyor. Fotokopi çekmek istediğimizde hocam kağıdımız bitti tonerimiz bitti gibi cevapları idareden duyduğumuz zaman planladıklarımızı yapamıyoruz.*

Belli aralıklarla deneme sınavları, tarama testleri gibi değerlendirme çalışmalarının yapılmasını öneren öğretmenler (7) düşüncelerini şu şekilde dile getirmişlerdir. G3, *okulumuz ara ara deneme sınavları yapıyor. 1. Dönem 1 ya da 2 tane yaptı. Bu sayı yeterli mi bence değil.* G13, *deneme sınavlarının sayısının artmasından yanayım. Kendi dersimde zaman zaman konu tekrar testleri yapıyorum. Aylık bir adet deneme yapılmalı. Her ay bir Pazar günümüzü denemeye ayırabiliriz diye düşünüyorum.* G7, *...belli periyotlarda deneme sınavlarının olması gerekiyor. Geri dönütün verilmesi gerekiyor öğrenciye, bu yok maalesef. Düzenli deneme sınavları, düzenli ölçme değerlendirme gerekli diye düşünüyorum.*

Kurs programlarında sosyal etkinliklere yer verilmesi görüşü de öğretmenler (7) tarafından yapılan öneriler arasındadır. G8, *okulların test çözme merkezi haline gelmesini istemiyorum. Öğrencilerin kültürel sosyal açıdan da gelişmelerini istiyorum.* G13, *ben sosyal faaliyetlere katılmayan öğrencinin hayatta başarılı olabileceğini düşünmüyorum. Matematik, İngilizce, Fen dersinden 100 alabilir ama hayatta başarılı olamayacaktır diye düşünüyorum. Spora katılmalı, dramaya katılabilir, müziğe katılabilir.* G10, *mesela 8. Sınıflar için tamam TEOG dersleri var ama onların da arada sırada rahatlayabileceği başka bir ders ya da dışarı çıkıp yapabilecekleri başka bir aktivite planlanırsa daha eğlenceli hale gelebilir diye düşünüyorum.*

Velilerin sürece dahil edilmesinin, onlara işbirliği içinde olunmasının kursların verimli şekilde işleyişine katkıda bulunacağını düşünen öğretmenler (6) görüşlerini şu şekilde dile getirmişlerdir: G8, *Bazı velilerimiz çok ilgisizler. Başarı öğretmen, öğrenci ve veli ayağından oluşur. Biz veli ayağında maalesef eksikiz. Bir ayağımız yarım kaldığı için başarıyı tam olarak sağlayamadığımızı düşünüyorum. Öğrencisiyle ilgilenen velinin öğrencisi de gerçekten başarılı oluyor. Çocuk anne babasının kendisiyle ilgilendiğini görünce mutlu oluyor. Mutlu olduğu için de başarılı oluyor. Velilerimizin kesinlikle sürece katılması gerekiyor.* G3, *Velilerle daha sık görüşmemiz gerektiğine inanıyorum. Her şeyden önce ne yapmak istediğimizi öğrencilerden önce velilere anlatıp farkına varmalarını sağlamamız gerekiyor.*

Kurslara katılmak isteyen öğrencilerden ücret talep edilmesi 5 öğretmen tarafından önerilmiştir. Bu şekilde kursların öğrenci ve veli gözünde önem kazanacağını düşünen öğretmenler düşüncelerini şöyle ifade etmektedir: G13, *Öğrencilerden belki bir miktar para toplanabilir. Bedavaya geldikleri için birçok öğrenci kıymetini bilmiyor.* G6, *biraz maddi bir karşılık alınabilir bence. Hem okullara yardım amaçlı hem de yaptırım olması açısından.* G10, *ben okulların kurs için ufak da olsa bir ücret almasından yanayım. Ücretsiz olduğu için çocuklara bugün gitmesem de olur. Yarın gideyim. Aileler de sıkıştırmıyor.*

Devamsızlık konusunda tedbir alınmasını düşünen öğretmenlerin (4) görüşleri: G11, *Devamsızlığın kontrolünü yapalım. Örneğin bakanlık bize desin ki 3 kez gelmeyen öğrenci faydalanamayacak. Girelim sisteme nasıl giriyoruz. Öyle takip yapalım. Resmi bir yaptırımı olsun.* G10, *Devamsızlıklar için bir yaptırım olmalı diye düşünüyorum ben. Daha sistematik hale gelmeli. Çok fazla velinin ya da öğrencinin keyfine bırakılmamasından yanayım.* G7, *Devamsızlık konusuna idarenin müdahale etmesi gerekiyor.*

Öğrencilerin aldıkları haftalık ders saatinin fazla olduğunu, bunun azaltılması gerektiği görüşünde birleşen öğretmenler (3) görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir: G8, *Keşke haftalık ders saatlerini azaltsak. Böylece çocuklar dersten çıktıkları zaman bıkkın olmalarını istemiyorum.* G1, *Kurs sürelerini kısaltabiliriz. Hafta sonu iki gün değil de bir gün çok daha faydalı olur öğrenciler için.*

Okullarında resim, müzik, beden eğitimi gibi derslere ait kursların bulunmadığını, öğrencilerin gelişimi için bu derslerde de kursların açılması gerektiği 2 öğretmen tarafından belirtilmiştir. G14, *hafta sonu öğrenci vaktinin büyük kısmını bu kurslara harcıyor. Müzik, resim kursu gibi öğrencilere farklı aktiviteler sağlayacak, kendilerini*

yetiştirebilecekleri, eğlenebilecekleri kurslara yer verilebilir. G12, bunu sadece TEOG kursu olarak düşünmeyelim. Drama dersleri olsun, bilim uygulamaları olsun, spor dalları olsun.

Kurslarda seviye sınıflarının oluşturulmasından yana olan bir öğretmen (G10) görüşünü *...seviye sınıflarının yapılmasından yanayım. Sınıfta konuyu anlamayan öğrenci sayısı fazla olduğu zaman konu anlatımına ağırlık veriyoruz. O zaman çözeceğimiz soru sayısı azalıyor. Kısa zamanda anlayıp, soru çözmesi gereken çocuklara yazık oluyor diye düşünüyorum* şeklinde dile getirmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırma destekleme ve yetiştirme kurslarının uygulamaya konma sürecini, yararlarını, kurslarda yaşanan sorunları ve öğretmenlerin sorunların çözümü için önerilerini ele almak amacıyla 14 öğretmenin görüşlerine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemi "Destekleme ve yetiştirme kurslarının uygulamaya konma süreci nasıl gerçekleşmiştir?" şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan analizler sonucu kursların uygulanması için okul yönetiminin öğrencilere ve öğretmenlere tercihler sunduğu bununla birlikte öğretmen yetersizliği, ders saatlerinin farklılaşması gibi nedenlerle hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin büyük çoğunluğunun taleplerinin dikkate alınmadan görevlendirme ve yerleştirmelerin yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin kendi tercihleri doğrultusunda ders ve öğretmen seçimi yapamadıkları gibi istemedikleri derslere yönlendirildikleri de belirlenmiştir. Kurslarda görev almak isteyen öğretmenler de öğrenciler gibi ders saatlerini ve günlerini belirleyememişlerdir. Nitekim, okul müdürlerinin insan kaynakları yönetimi yeterliklerini inceleyen Çalık ve Şehitoğlu (2006) okul müdürlerinin öğretmenleri alınan kararlara katmada yetersiz kaldıkları bulgusuna ulaşmışlardır. Kocabaş ve Karaköse (2006) ise okul müdürlerinin tutum ve davranışlarının öğretmen motivasyonuna etkisini araştırdıkları çalışmalarında devlet okullarında alınan kararlarda öğretmenlerin görüşlerine yeterince başvurulmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Yazarlar, çağdaş yönetim anlayışının önemli bir unsuru olan, yönetimde çalışanların karara katılması ilkesinin okullarda uygulanmasına özen gösterilmesi gerektiğinin altını çizmişlerdir. Motivasyonu yüksek öğretmenlerin öğrenci başarısının artmasındaki en önemli faktörlerden biri olduğunu belirten Doğan ve Koçak (2014) ile Özgan ve Aslan (2008) araştırmalarında, öğretmenlerin algılarına göre, okul yöneticilerinin sosyal iletişim becerileri arttıkça öğretmenlerin motivasyonunun arttığı bulgusuna ulaşmışlardır. Öztürk ve DüNDAR (2003) de yaptıkları çalışmada çalışanların takdir edilmesinin, kurumda alınan kararların çalışanların ortak katılımıyla alınmasının çalışanların motivasyonlarını arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmanın ikinci sorusu ise destekleme ve yetiştirme kurslarının yararlarını sorgulamakta idi. Buna göre, öğretmenlerin kurslarda verdikleri dersler sayesinde gelirlerinde meydana gelen artış onların görüşüne göre bu kursların kendileri için en önemli yararlarından biridir. Öğretmenler bu kursları mesleki gelişimlerine de katkı bulunduğunu, hafta içi tamamlamadıkları derslere ait telafi yapabildiklerini, kendi hizmet puanlarına katkı sağladığını, daha özgür bir ortamda ders verdiklerini, öğrencilere fırsat eşitliği sağladığını ve öğrencilerin

akademik başarılarını artırdığını belirtmişlerdir. Bu sonuçlar kurslara yönelik araştırmasında kursun en önemli yararları olarak gelir ve puan artışı sonucuna ulaşan Ünsal ve Korkmaz (2016) tarafından da desteklenmektedir.

Yarışmaya dayalı giriş sınavlarının neden olduğu rekabet ortamından dolayı fırsat eşitliği sağlaması bakımından olumlu bulunan kursların öğrencilerin başarısını artırmada etkili olabildiği gibi kursların büyük çoğunluğunu akademik başarısı iyi olan ve rekabetçi ortamda başarılarını korumak isteyen öğrencilerin oluşturduğu (Bray, 2007) için başarıyı etkilemediği yönünde görüşler de ortaya konmuştur. Sawada ve Kobayashi (1986) Japonya'da yaptıkları araştırmada destek kurslarına katılan öğrencilerin daha çok öğrenme fırsatına sahip olduğunu ve böylece öğrencilerin cebir ve hesap bilgisi gerektiren konularda daha yüksek not aldıkları sonucuna ulaşmışlardır. Mischo and Haag (2002), seviyeleri 5. Sınıftan 11. Sınıfa kadar değişen 122 öğrenci üzerinde yaptıkları araştırmada destek eğitim alan öğrencilerin akademik performanslarında almayanlara kıyasla büyük bir gelişme olduğunu gözlemlemişlerdir. Bununla birlikte, Cheo ve Quah (2005) ile Ha ve Harpham (2005) ise yaptıkları çalışmalarda destek kursa katılma ile öğrenci başarısı arasında önemli bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Kursların dersleri telafi niteliğinin olması, öğretmenlere derste yetiştiremedikleri ve eksik kaldıkları kısımları tamamlama fırsatı sunması kursların yararları olarak araştırma bulguları arasında yer almaktadır. De Silva (1994), öğrencinin derse katılamaması, öğretmenin derse gelememesi ve resmi tatiller gibi dersin işleyişinin aksadığı durumlarda bu kursların durumu iyileştirici ve telafi edici bir etkisi olduğunu ileri sürmektedir. Bray (2007) ise Kıbrıs, Nijerya, Endonezya ve Rusya gibi çeşitli ülkelerde öğretmenlerin resmi ders saatlerinde yetiştiremedikleri konuları bu şekilde telafi edebildiklerini ifade etmiştir. Öğretmenler, daha özgür bir ortamda ders verdiklerini, öğrencilerle olan iletişimlerinin kurslarda daha rahat olduğunu, kursların ücretsiz olmasının öğrenciler için fırsat eşitliği sağladığını belirtmişlerdir.

Araştırmanın üçüncü sorusu destekleme ve yetiştirme kurslarını sorunlar bağlamında irdelemeye yöneliktir. Elde edilen bulgulardan hareketle bütün katılımcılar en önemli sorun olarak öğrenci devamsızlığını öne sürmüşlerdir. Devamsızlığı, istenmeyen öğrenci davranışlarından biri olarak niteleyen Altınkurt (2008) devamsızlığın farklı etmenlerle ilişkili olduğunu ve öğrencinin başarısını olumsuz yönde etkileyebileceğini belirtmektedir. Canpolat ve Köçer (2017) de yaptıkları araştırmada devamsızlığın kurslar için önemli bir sorun olduğu sonucuna ulaşarak bu çalışmaya benzer sonuçlar elde etmişlerdir. Alanyazın incelendiğinde devamsızlığın öğrencinin akademik başarısını olumsuz etkileyen önemli bir sorun olduğuna vurgu yapan çok sayıda araştırma (Ataman, 2001; Başar, 2001; Gençtürk, 2001; Türnüklü vd, 2001; Kadi, 2000) bulgusuna rastlanmıştır. Doyle, (1986) ise devamsızlığın nedenlerini, öğrencilerin etkinlikleri önemsiz ve sıkıcı bulması, öğretmenlerin yeterliklerinin ve anlayışlarının düşük olması, okulun otoriter yönetimi olarak sınırlandırmıştır.

Yeterli ve doğru kaynakların yoksunluğu da katılımcıların büyük bir kısmının üzerinde görüş birliği içinde oldukları bir sorundur. Bu durumun öğretmenleri çoğu zaman kaynakların fotokopilerini çekmek gibi zaman alıcı ve öğrenci için de sıkıcı olarak görülen bir yola ittiği tespit edilmiştir. Öğretimde araç kullanımının akademik ortamlarda öğrenmeyi sağlayarak akademik başarıyı artırdığına ilişkin kanıtlar mevcuttur (Akçay, Tüysüz &

Feyzioğlu, 2003; Clements, 1999; Fidan, 2008; Rıza, 2000). Bununla birlikte araç-gereçler fırsat eşitliği sağlamaya da yardımcı olurlar (Demirel, Seferoğlu & Yağcı, 2001; İşman, 2005; Koşar vd. 2003). Bu çerçevede yeterli ve doğru kaynakların eksikliği önemli bir sorundur. Alanyazında kaynak ve araç-gereç eksikliğini önemli bir sorun olarak ele alan başka çalışmalara da rastlanmıştır (Göksu & Gülcü, 2016; Ünsal & Korkmaz, 2016).

Sınavlara hazırlanan öğrencilerin bir dersten çıkıp başka bir derse girme telaşıyla belirli bir süre sonra bıkkınlık ve yorgunluk yaşadıklarının altını çizen öğretmenler disiplin sorunlarının varlığına da vurgu yapmıştır. Hafta içi 35 saat derse ek olarak kurs almalarının, çoğu öğrencinin haftanın yedi günü de okula devam etmelerinin onlar için yorucu olduğunu ifade etmiştir. De Silva (1994) yaptığı çalışmada öğrencilerin bazen okuldan sonra sağlıklı bir şekilde beslenemeye ve dinlenmeye fırsat bulamadan destek eğitimlere devam ettiklerini, evlerine geç ve yorgun döndüklerini belirtmiştir. Bray (2007) de çalışmasında destek eğitimlere katılmanın öğrencilerde yorgunluğa sebep olduğunu öne sürmüştür.

Bazı öğretmenler, kursların ücretsiz olmasını, kurslara gereken önemin verilmediği düşüncesiyle sorun olarak dile getirmişlerdir. Bir bedel ödenmediği için hem aile hem de öğrenci tarafından kolaylıkla ihmal edilebildiği vurgulanmıştır. Canpolat ve Köçer (2017) de kursların ücretsiz olmasının kursa katılımı ve ilgiyi azalttığını ifade etmiştir. Öğretmenlerin çalışma saatlerinin ve günlerinin artmasının kendilerine zaman ayırmalarına engel olduğu, sosyal hayatlarını kısıtladığı ortaya çıkan bulgular arasındadır.

Bu çalışmada son olarak, öğretmenlerden destekleme ve yetiştirme kurslarının uygulamasını verimli hale getirecek öneriler alınmıştır. Öğretmenler, kendilerine gerekli materyallerin (deneme sınavları, soru bankaları gibi) ya da materyale ulaşmak için maddi kaynağın sağlanmasını, okullarda belirli aralıklarda deneme sınavlarının yapılmasını, yarıyıl tatilinin kısa tutulması gerektiğini, kurslara sportif ve kültürel etkinliklerin eklenebileceğini, velilerin sürece dahil olmasını önermişlerdir. Alanyazında bu sonuçları destekleyen çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin, Canpolat ve Köçer (2017) öğrencilerin sınav kaygılarını azaltmak için ülke genelinde aylık denemeler yapılabileceğini belirtmişler, Heyns ise öğrenmenin bir süreç olduğuna vurgu yaparak edilen kazanımlarının kalıcı olabilmesi için öğrenmeye fazla ara verilmeden devam edilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Heyns, 1987). Eğitimcilerin ve ailelerin ortak kanılarından biri de eğitim sürekli olduğunda öğrencilerin en iyi şekilde öğrendiğidir (Cooper, 2003). Bununla birlikte, esas olan öğrencilerin zamanı nasıl kullandıklarıdır. Bu nedenle öğrencilerin öğrenme zorluklarını giderici önlemlerin alınmasının ve öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin geliştirilmesinin gerekliliğinden söz edilebilir (Gökçe, 2012). Göksu ve Gülcü'ye (2016) göre kurs süreci boyunca ilgi ve motivasyonun sürekliliğini devam ettirmek amacıyla sosyal etkinlikler de sürece dâhil edilmelidir.

Öğretmenler kurslara devamsızlığın önlenmesi için öğrencilerin belirli miktarlarda ücret ödemesinin yararlı olacağını belirtmişler bu ödemenin onların kursları daha fazla önemsemesine neden olacağını düşünmüşlerdir. Devamsızlığın önlenmesi amacıyla, öğrencinin okul içi ve dışı sorunlarıyla ilgilenme, öğrenciye sorumluluklar verme ve onu önemseme, rehber öğretmenlerin ve sınıf öğretmenlerinin birebir ilgisi, devamsızlık takibi ve kanuni yaptırımlar devamsızlığı önlemede alınacak önlemler iken araştırmaya katılan öğretmenler devamsızlığın

önlenmesi amacıyla öğrencileri kurslara ücret ödeyerek gelmelerine ve devam takibi uygulamalarına değinmişlerdir. Canpolat ve Köçer'in (2017) araştırmasında da öğretmenler, kurslardan ücret alınması gerektiğine vurgu yapmışlardır.

ÖNERİLER

Bu çalışmanın bulguları ortaokullarda uygulanan destekleme ve yetiştirme kurslarının planlama sürecinde yeterince demokratik davranılmadığını ortaya koymaktadır. Bu bulgudan hareketle, farklı ve daha geniş örneklemelerde durum nedir sorusuna odaklanılabilir. Bu sayede kursların verimliliğine gölge düşüren anti demokratik uygulamaların çözümü için öneriler sunulabilir. Ayrıca sonuçlara göre, destekleme ve yetiştirme kursları halihazırda başarılı olan öğrencilere ivme kazandırmakta ancak diğerlerinde belirgin bir fark yaratmış görünmemektedir. Bu çalışmanın bir sonraki adımı okul yöneticilerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin destekleme ve yetiştirme kurslarına ilişkin görüşlerini okul ve sınıf içindeki gerçek pratiklerle karşılaştırmak, olabilir. Böylesi bir karşılaştırma ile öğrenci başarısındaki artışın karşılaştırması da dahil olmak üzere Türkiye'de bu kursların doğasının anlaşılmasına ışık tutabilir.

KAYNAKÇA

- Akçay, H., Tüysüz, C., & Feyzioğlu, B. (2003). Bilgisayar destekli fen bilgisi öğretiminin öğrenci başarısına ve tutumuna etkisine bir örnek: Mol kavramı ve avagadro sayısı. Haziran 14, 2017 tarihinde <http://www.tojet.net/articles/v2i2/229.pdf> adresinden alındı
- Akyüz, Y. (2007). Türk Eğitim Tarihi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Altinkurt, Y. (2008). Öğrenci devamsızlıklarının nedenleri ve devamsızlığın akademik başarıya olan etkisi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 20, 129-142.
- Assaad, R., & Elbadawy, A. (2004). Private and group tutoring in egypt: Where is the gender inequality? The Economic Research Forum.
- Ataman, A. (2001). Sınıf içinde karşılaşılan davranış problemleri ve bunlara karşı geliştirilen önlemler. Sınıf yönetiminde yeni yaklaşımlar. içinde Ankara: Nobel Yayınları.
- Başar, H. (2001). Sınıf Yönetimi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bray, M. (2007). The shadow education system: private tutoring and its implications for planners. Paris:UNESCO: International Institute for Educational Planning.
- Bray, M., & Kwok, P. (2003). Demand for private supplementary tutoring: conceptual considerations and socio-economic patterns in Hong Kong. Economics of Education Review, 22(6), 611-620.
- Brook, D. (1992). Issues of researcher role and subjectivity in research on educational change in South Africa. Proceedings of the Fifth Annual Qualitative Research in Education Conference. Athens.
- Canpolat, U., & Köçer, M. (2017). Destekleme ve yetiştirme kurslarının TEOG bağlamında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak incelenmesi. Anadolu Journal of Educational Sciences International, 7(1): 123-154.

- Cheo, R., & Quah, E. (2005). Mothers, Maids and Tutors: An Empirical Evaluation of Their Effect on Children's Academic Grades in Singapore. *Education Economics*, 13(3): 269-285.
- Clements, D. (1999). Concrete manipulatives, concrete ideas. *Contemporary issues in early childhood*. Haziran 14, 2017 tarihinde <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.2304/ciec.2000.1.1.7> sitesinden 14-06-2017 adresinden alındı.
- Cooper, H. (2003). Summer learning loss: The problem and some solutions. *Eric Digest*.
- Çalık, C., & Şehitoğlu, E. (2006). Okul müdürlerinin insan kaynakları yönetimi işlevlerini yerine getirebilme yeterlikleri. *Milli Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Dang, H.-A. (2007). The determinants and impact of private tutoring classes in Vietnam. *Economics of Education Review*, 26(6): 684-699.
- Dang, H.-A., & Rogers, F. (2008). How to Interpret the Growing Phenomenon of Private Tutoring: Human Capital Deepening, Inequality Increasing, or Waste of Resources? *Policy Research Working Paper*, No.4530.
- De Silva, W. (1994). Extra-school tutoring in the Asian context with special reference to Sri Lanka. Maharagama: Department of Educational Research, National Institute of Education.
- Demirel, Ö., Seferoğlu, S., & Yağcı, E. (2001). Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğan, S., & Koçak, O. (2014). Okul yöneticilerinin sosyal iletişim becerileri ile öğretmenlerin motivasyon düzeyleri arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 20(2): 191-216.
- Doyle, W. (1986). *Classroom Organization and Management* (Ed) Wittrock, Merlin C. *Handbook of Research on Teaching* (s. 392-431). içinde New York: Macmillan Publication Company.
- Eğitim, & Gelecek. (2016, Mart 3). Ocak 9, 2017 tarihinde <http://www.egitimvegelecek.com/?p=14050> adresinden alındı
- Fidan, K. (2008). İlköğretimde araç gereç kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim*. Haziran 14, 2014 tarihinde <http://www.keg.aku.edu.tr/arsiv/c1s1/c1s1m4.pdf> sitesinden 14-06-2017 adresinden alındı
- Gençtürk, Ö. (2001). Meslek ve Anadolu meslek liselerinde öğrenci başarısını etkileyen faktörler. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Gökçe, F. (2012). Öğretmen ve velilerin, öğrencilerin okulda geçirdikleri zaman, ders ve dinlenme süreleri ile tatiller ve okul dönemleri konusundaki görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4): 2541-2560.
- Göksu, İ., & Gülcü, A. (2016). Ortaokul ve Liselerde Uygulanan Destekleme Kurslarıyla İlgili Öğretmen Görüşleri. *3.Uluslararası Öğretim Teknolojileri ve Öğretmen Eğitimi Sempozyumu*.
- Ha, T., & Harpham, T. (2005). Primary education in Vietnam: Extra classes and outcomes. *International Education Journal*, 6(5): 626-634.
- Heyns, B. (1987). Schooling and cognitive development: Is there a season for learning? *Child Development*, 58(5): 1151-1160.

- İşman, A. (2005). Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kadı, Z. (2000). Adana ili merkezindeki ilköğretim okulu öğrencilerinin sürekli devamsızlık nedenleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (1995). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kim, H. (2004). Analyzing the structure of variables affecting on private tutoring expense. *The Journal of Educational Administration*, 22(1), 27-45.
- Kim, S., & Lee, J. (2010). Private Tutoring and Demand for Education in South Korea. *Economic Development and Cultural Change*, 58(2), 259-296.
- Kocabaş, İ., & Karaköse, T. (2005). Okul müdürlerinin tutum ve davranışlarının öğretmenlerin motivasyonuna etkisi (özel ve devlet okulu örneği). Haziran 14, 2017 tarihinde www.dergipark.gov.tr adresinden alındı
- Koşar, E., Yüksel, S., Özkılıç, R., Avcı, U., Alyaz, R., & Çiğdem, H. (2003). Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Lee, J. (2013). Private tutoring and its impact on students' academic achievement, formal schooling, and educational inequality in Korea. Dotor Tezi. Kolombiya Üniversitesi.
- MEB. (2014). Ocak 10, 2017 tarihinde http://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_05/26051333_dnmgenelge.pdf adresinden alındı
- MEB. (2014). Ocak 11, 2017 tarihinde http://mevzuat.meb.gov.tr/html/orgundestek_1/yonerge.pdf adresinden alındı
- Mischo, C., & Haag, L. (2002). Expansion and Effectiveness of Private Tutoring. *European Journal of Psychology of Education*, 17(3): 263-273.
- Özgan, H., & Aslan, N. (2008). İlköğretim okul müdürlerinin sözlü iletişim biçiminin öğretmenlerin motivasyonuna etkisinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1):190-206.
- Özoğlu, M. (2011). Özel dersaneler: Gölge eğitim sistemiyle yüzleşmek. *Seta Analiz*, 4-25.
- Öztürk, Z., & DüNDAR, H. (2003). Örgütsel motivasyon ve kamu çalışanlarını motive eden faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2): 57-67.
- Punch, K. (2005). Sosyal Araştırmalara Giriş Nitel ve Nicel Yaklaşımlar. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Rıza, E. (2000). Eğitim teknolojisi uygulamaları ve materyal geliştirme. İzmir: Anadolu Matbaası.
- Sawada, T., & Kobayashi, S. (1986). An analysis of the effect of arithmetic and mathematics education at juku. National Institute for Educational Research.
- Stevenson, D., & Baker, D. (1992). Shadow education and allocation in formal schooling: Transition to university in Japan. *American Journal of Sociology*, 1639-1657.
- Tansel, A., & Bircan, F. (2006). Demand for Education in Turkey: A Tobit Analysis of Private Tutoring Expenditures. *Economics of Education Review*, 25(3): 303-313.
- Tümüklü, A., Zoraloğlu, Y., & Gemici, Y. (2001). İlköğretim okullarında okul yönetimine yansıyan disiplin sorunları. *Kuram Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 417-441.
- Ünsal, S., & Korkmaz, F. (2016). Destekleme ve Yetiştirme Kurslarının İşlevlerine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*.

Won, J. (2001). A Study on Social and Economic Effect of Private Education. Doktora Tezi. Cohen University.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2000). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. İkinci Basım. Ankara: Seçkin Yayıncılık.